

2. Hüseynov. B.Q. Məsləhət ingilis dilində leksik-semantik variativlik. Bakı, 1996.

3. Hüseynov. B.Q. Məsləhət ingilis dilində areal danışq variantları. Bakı, 1999.

4. Tragil P. Standard and Non Standard Dialeks. 1979.

5. John Holm. American English, 1980 Wolfgang V. Varieties of English Around the World, 1975.

B.Hüseynov

### Amerika və Britaniya ingilis dili variantları arasında müxtəlifliklər Xülasə

Bu məqalədə müəllif ingilis dilinin tədrisində bəzən qarşıya çıxan çətinliklərdən bəhs edir. Çünki son zamanlar istər danışq və istərsə də yazılı nitqdə işlədilən amerikanizmlərə rast gəlinir.

Məqalə həmin variantların işlənmə müxtəlifliyini, həm yazılı həm də tələffüz qaydalarını və eləcə də mənə fərqlərini də göstərməyə çalışır.

Б.Гусейнов

### Вариативность между Английским и американскими языками Резюме

В этой статье автором рассматриваются трудности возникающие при преподавании английского языка. Потому что в последнее время очень часто встречаются много слов называемые американизмы, которые создают большие трудности.

Статья так же анализирует и даёт рекомендации по решению этих проблем.

\*\*\*

### Hörmətli abunəçilər!

"Azərbaycan məktəbi" jurnalına 2012-ci il üçün abunə yazılışına başlamışıdır. İndeks: 1002

Jurnalın 2012-ci ildə ilboyu normal fəaliyyətinin tənzimlənməsindən ötrü Sizi abunə yazılışına qoşulmağa çağırıraq. İldə 6 nömrə nəşr olunur. Bir nüsxənin abunə haqqı 2 manat 20 qəpik, illik abunə haqqı 13 manat 20 qəpikdir.

Abunə respublikamızda fəaliyyət göstərən

"Azərbaycanı yayımlı" ASC

"Qasid" ASC

"Qaya"

"Səma"

"Xpress-Elita"

"Kaspi"

"Səda"

mətbuatı yayımlı firmalarında qəbul edilir. Böyük əməlləri olan pedaqoji jurnalımıza abunə yazılışına tələsin.

440-39-83

493-16-43

441-35-33

494-09-59

437-28-10

432-39-55

430-54-26

## Tarix təlimi metodikasının problemləri yeni araşdırma müstəvisində

Elmira Qasımova

ADPU-nun Türk, Şərqi Avropa xalqları tarixi və tarixin metodikası kafedrasının dosenti

Azərbaycan Respublikasının müstəqillik qazanması ictimai-siyasi həyatımızın bütün sahələrində köklü dəyişikliklərin aparılması zərurətini doğurmuşdur. Bu baxımdan gənclərin həyata hazırlanmasında, onların analitik düşüncəsinin elmi idrakının inkişafında tarixin tədrisi metodikası fənni çox böyük imkanlara malikdir.

Bu yaxınlarda işıq üzü görmüş "Tam orta məktəblərdə tarixin fəal/interaktiv təlimi metodikası" kitabı (2011) gənclərin elmi-nəzəri biliklərinin, başqa sözlə, tarixi düşüncələrinin inkişaf etdirilib formalaşdırılması işinə kömək edən vasitə kimi əhəmiyyətli vasitədir. Vasitə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin əmri ilə ali məktəblər üçün dərs vasitəsi kimi təsdiq edilmişdir. Dərs vasitəsinin müəllifi tarixin tədrisi metodikası üzrə elmlər doktoru Mübariz Əmirəyevdir.

Problemləri elmi düşüncə müstəvisində çözümlənən və sanbalı vasitə özündə 60 saatlıq mühazirə materiallarını ehtiva edir. Yeni təlim texnologiyasına dayaqlanan, kontekstdə nəzəri və təcrübə məsələləri bir araya gətirən müəllif sonucda bakalavr, magistr, doktorant, elmi işçi və tarix müəllimlərinin arzu etdiyi dəyərli bir vasitə elmi-pedagoji dövrüyyəyə təqdim etmişdir.

Vasitənin mövzusunun qloballığının, kontekst genişliyinin öncədən nəzərə alındığı bölmələrin düzəndən aydın görünür. Bölmələr müəlliflərin məhsul müstəvisində sərbəst təfəkkür gəzşmələri edə biləcək, məsələləri yeni baxış bucağı altında dəyərləndirib konseptual fikir formalaşdırmaq imkanı verməyə diqqətli çəkir. Məsələn, "Məktəbdə tarix təlimi metodikası – pedaqoji bölmələrdən biri kimi" adlanan birinci bölmə özünün aralı ilə səciyyəvidir. Başqa sözlə, müəllif vasitənin strukturunda bu kimi bölməni önə çəkməklə sonrakı bölmələrin də mövzu və ideyasını bir-birilə ilgiləmək və bundan təhlilləri mahiyyət müstəvisində irəliləmək imkanı qazanmışdır. Yəni birinci bölmə sanki mərkəzi güc nöqtəsi olaraq müəllifin fikir və mülahizələrinin təkanlanmasına münbit zəmin yaratmışdır. Azərbaycan Respublikasının təhsil sistemində dövlət siyasətinin əsas prinsipləri haqqda şərhələr, tarix təliminin məqsədlərinin başlıca qayəsi barədə ilkin açıqlamalar vasitənin dəyərini artırır. Vasitənin 2-ci və 3-cü bölmələrində tam orta təhsildə tarix təhsilinin inkişaf mərhələlərinin bütün mümkün parametrlərlə dəyərləndirilmə predmetinin çevrilməsi təsəvvüf deyil. Mövzunun mahiyyətindən boy atan bu kimi bölmələr problemin tarixinə

ekskurs etmək baxımından da səciyyəvidir. Tarixin tədrisi metodikası haqda bu kimi elmi qənaətlər problemə aydınlıq gətirir və müəllimlərin dəyərləndirilməsi fonunda konseptual mülahizə yürütmək bacarığını nəzərə çarpdırır. Vəsaitdə Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin müəllim haqqında müdrik mülahizələrinin müstəviyə çıxarılması məktəbdə tarix təlimi prosesinin mahiyyəti, prinsipləri, funksiyası və qanunauyğunluqları barədə konseptual fikirlərə mühüm toqnaşma vermişdir. Heydər Əliyevin "Təhsil millətin gələcəyidir" kəlamı, ölkə prezidenti mühtəzəm cənab İlham Əliyevin "Müasir dünyada hər şeyi bilik, savad, təhsil həll edir" bəyanatı fonunda Azərbaycanın təhsil sahəsində aparılan islahatlar barədə mülahizələrin tədqiqatın müstəvisinə çıxarılması da mühüm maraq kəsb edir.



700 səhifədə incələndən, böyük zəhmət, gərgin yaradıcı axtarırların, elmi-metodik ümumiləşdirmələrin bəhrəsi olan bu kitabın strukturu tarix təlimi metodikasının iç problemlərinin özəl rəqursları ilə, miqyaslı şəkildə sərgilənməsinə və müəllimin yeni baxış bucağının nümayişinə geniş meydan açmışdır. Vəsaitin əksər bölmələri və onların mahiyyətdə uyğun çəşidli paraqrafları təhsilin məzmununun konseptuallığına yönəlik açıqlamaları ilə ilgilənmək imkanı verənlərlə diqqətə cəlb edilir.

Vəsaitin 260-261-ci səhifələrində Ulu Öndər Heydər Əliyevin tarixi təlimi haqqında bəzi məqamlarına dair məlumatlar tələbə gəncləri vətənpərvərlik və milli ideallar ruhunda tərbiyə etməyi, onların idrakı imkanlarını yüksəltməyi yardım edir.

Kitab özündə 31 bölməni, 85 paraqrafı ehtiva edir. Burada mövzu tarazlığının qorunub saxlanmasına ardıcıl fikir verilmişdir.

Bölmələrdə paraqrafların say fərqi mövzunun tələbibi səsləşir. Məsələn, "Məktəb tarix dərsləri", "Tarix təlimi metodları" bölmələrinin hər birini bir paraqrafda tədqiq-təhlil edilərək ümumi qənaətin ortaya qoyulması mümkün hesab edilmişdirsə, "Fəal/interaktiv tədris mərhələlərinin həyata keçirilməsi qaydaları və yolları", yaxud "Tarix təlimində yeni texnologiyadan istifadə" bölmələri müvafiq olaraq 5 və 6 paraqrafda əsasən şərh olunmuşdur. Bu o deməkdir ki, haqqında danışılan dərslər vəsaitinin strukturu tərtib edərkən tarazlığın qorunması önəmli hesab edilmişdir. Maraq doğuran cəhətlərdən biri də budur ki, vəsaitin bölmə və paraqrafları mahiyyət cəhətlərlə bir-birini şərtləndirir, tamamlayır, toqnaşır və sonucda əsas mövzunun bütün tələffüfatı ilə reallaşmasına zəmin yaradır. Vəsaitdə dərslər siyasəti, məktəb dərsləri barədə tutarlı mülahizələr yürüdüldü və bu kontekstdə tövsiyə edilən səciyyəvi arqumentlər inandırıcı şəkildə ortaya qoyulur. Dərslərlə tədqiq olunmuş meyarlarla əsasən qiymətləndirən müəllim cəmiyyətində təhlil və informasiya əsri hesab edilən XXI əsrdə məktəblərin həm də texnolo-

giyasız keçinə bilməyəcəyi qənaətinə də aydınlıq gətirir.

Mühüm əhəmiyyətə malik olan məsələlərdən biri də əlbəttə ki, dərslərinin bölmələrində müvafiq sxemlərin və cədvəllərin yer almasıdır. Məsələn, "Məktəbdə tarix təlimi metodikası – pedaqoji fəndlərdən biri kimi" adlı birinci bölmədə yer alan sxemlərdən birində təhsil sahəsində dövlət siyasətinin prinsiplərinin ümumiləşdirmə baxımından yerləşdirilməsi səciyyəvidir: humanizm, demokratiklik, bərabərlik, millilik, dünyəvilik, keyfiyyətlik, səmərəlilik, fəsiləslilik, varislilik, inteqrasiya.

Dərslər vəsaitinin başlıca tələblərindən qaynaqlanan bu kimi sxem və cədvəllər metodiki səciyyəvi dəyişmələrlə bərabər, həm də oxucunun dünyaya görüşünün genişləndirilməsinə hesablanmışdır. "Tarix təlimi metodikasının mənbələri", "Tarix təlimi metodikasının başqa elmlərlə əlaqəsi" kimi mühüm məsələlərin şərhilə bir araya gətirilən sxemlər vəsaitin müasir tələblərə uyğun yazılmasından sorğu verir. Bölmələrin mövzularının yeni baxış bucağı əsasında şərhli bir daha göstərir ki, vəsait bilavasitə pedaqoji təhsil və müəllim hazırlığının konsepsiya və strategiyasına cavab verən tərzdə yazılmışdır. Mahiyyətdən boy göstərən bu kimi rəqurslar məziyyətlərin sırasını sıxlaşdıraraq belə bir qənaət doğurur ki, sözügedən dərslər vəsaiti tarixin fəal/interaktiv təlimi metodikasına dair son dövrdə yazılan dəyərli əsərlərdən biridir. Əslində, kitabda tarixin fəal/interaktiv təlimi və onun metodikası haqda konseptual elmi-pedaqoji açıqlamalar məhz belə bir qənaətə gəlməyimizə haqq verir. Bunlar bir də onunla bağlıdır ki, dərslər vəsaitinin müəllifi M.Əmirov

təcrübəli alimdir. O, orta məktəblər üçün "İnsan hüquqları", "Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası" dərslərlərinin məzmunu haqqında biridir. O, həmçinin 3 monoqrafiyanın, ali məktəblər üçün həsrəti 36 cəp vərəqi həcmində olan "İnsan və cəmiyyət", "Orta məktəbdə tarixin tədrisinin aktual problemləri" dərsləri vasitəsilə, tarixin tədrisi metodikasının aktual məsələlərinin konseptual şərhini özündə cəmləyən 200-ə qədər məqalənin müəllifidir.

Bələdlikdə, mövzunu mütləq rəqurslarla şərh edən bu vəsaitin çəşidli məziyyətləri barədə öz fikirlərini oxuculara bölüşməyə çalışır. Lakin indiki halda isə kitab tələbələrini təhsilimizdə Milli Kurikulumun tətbiq olunduğu şəraitə müvafiq məlumatlandırılması və onlara müəyyən hazırlıq verilməsi baxımından vaxtında yazılmış vəsait kimi dəyərləndirilməlidir.

#### İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mərdanov M. "Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı: Çapı-oğlu, 2009.
2. Əmirov M. Tam orta məktəbdə tarixin fəal/interaktiv təlimi metodikası. (Ali məktəblərin tarix fakültəsinin tələbələri üçün dərslər vəsaiti). Bakı, 2011.
3. Əhmədova M., Qasımlı M., Kəsim Şorən və b. "Müəllim hazırlığının və orta təhsilinin perspektivləri", Bakı: Adiloğlu, 2005.
4. Məlikov K., Nəcəfli T. Tarixin inteqrativ təlimi. Bakı: 2002.
5. Hüseynov R. Azərbaycan tarixi tədrisinin bəzi məsələlərinə dair // Azərbaycan məktəbi, 2010, № 1.
5. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün tarix proqramı. Bakı, 2005.